

**Votaziun dal pievel
dals 12 da mars 2000**
Explicaziuns
dal cussegl federal

1 Refurma
da la giustia

2 Termin
da tractament per
iniziativas

3 Quotas da dunnas

4 Tecnologia
da reproducziun

5 Smesar il traffic

Objects da la votaziun

1

Emprim project
Conclus federal davart la refurma da la giustia

2

Segund project
Iniziativa dal pievel «per accelerar la democrazia directa (termins da tractament per iniziativas dal pievel en furma d'in sboz elavurà)»

3

Terz project
Iniziativa dal pievel «per ina represchentaziun gista da las dunnas en las autoritads federalas (iniziativa dals 3 da mars)»

4

Quart project
Iniziativa dal pievel «per proteger l'uman da manipulaziuns en la tecnologia da reproducziun (iniziativa per ina reproducziun degna da l'uman [IRD])»

5

Tschintgavel project
Iniziativa dal pievel «per smesar il traffic motorisà sin via per mantegnair e meglierar spazis da viver (iniziativa per smesar il traffic)»

Cun la refurma da la giustia vulan il cussegl federal ed il parlament meglierar la protecziun legala, distgargiar il tribunal federal e mantegnair sia funcziunalitad sco er unifitgar il dretg da procedura civila e penala. Ins ha desistì da novaziuns contestadas sco p. ex. da render pli difficil l'access al tribunal federal.

Explicaziuns 4-9
Text da votaziun 10-12

La «iniziativa d'acceleraziun» pretenda ch'ì vegnia votà davart iniziativas dal pievel formuladas il pli tard 12 mais suenter l'inoltraziun da quellas. Il cussegl federal ed il parlament refusan l'iniziativa, perquai ch'els han dad els enor scursani considerablmain il termin da tractament per iniziativas. In'ulteriura reducziun massiva pregiuditgass essenzialmain il process da la furmaziun d'opiniun ch'è decisiv per ina democrazia.

Explicaziuns 14-19
Text da votaziun 16

La «iniziativa dals 3 da mars» pretenda ina represchentaziun commensurada da las dunnas en las autoritads federalas, fixond quotas surtut per il parlament, il cussegl federal ed il tribunal federal. Il cussegl federal ed il parlament refusan l'iniziativa, malgrà ch'els chapeschan da princip il giavisch da las iniziantas. L'iniziativa dal pievel prevesa reglamentaziuns memia rigidas e restrenscha memia ferm la libertad electorala dals votants sco er l'egualitad da schanzas dals candidats.

Explicaziuns 20-27
Text da votaziun 22-23

L'iniziativa dal pievel «per ina reproducziun degna da l'uman» vul scumandar l'inseminaziun ordaifer il corp da la dunna ed il diever da scherrenza da terzas persunas per l'inseminaziun artificziala. Il cussegl federal ed il parlament refusan l'iniziativa. Cun scumonds exagerads impedischa ella tecnicas che la medischina pratitgescha gia dapi decennis per gidar pèrs senza uffants.

Explicaziuns 28-33
Text da votaziun 30

La «iniziativa per smesar il traffic» pretenda ch'il traffic motorisà sin nossas vias vegnia reducì entaifer diesch onns sin la mesadad. Il cussegl federal ed il parlament refusan l'iniziativa: Ella restrenschesch massivamain la mobilitad individuala ed avess grevas consequenzas per l'economia e l'occupaziun.

Explicaziuns 34-39
Text da votaziun 36

4

1

Emprim project **Conclus federal** **davart la refurma da la giustia**

■ **L'emprima dumonda da la votaziun
sa cloma:**

**Vulais Vos acceptar il conclus federal
dals 8 d'october 1999 davart la refurma
da la giustia?**

Il cussegl naziunal ha approvà il project
cun 165 cunter 8 vuschs, il cussegl dals
chantuns cun 37 cunter 0 vuschs.

Il pli impurtant en furma concisa

5

■ Refurma necessaria da la giustia

Ina giustia che funcziuna bain è da grond'impurtanza en in stadi constituziunal. Numerus secturs da noss sistem da giustia han oz basegn d'ina refurma. La protecziun legala ha mancanzas. Il tribunal federal è permanentamain surchargià. Ils process civils e penals vegnan exequids tenor differentas reglas d'in chantun a l'auter, quai ch'è adina dapli in impediment – oravant tut cur ch'i sa tracta da cumbatter delicts. Cun la refurma da la giustia duai vegnir stgaffida la basa constituziunala per eliminar questas mancanzas. Ella furma in ulterior pass impurtant en il process da refurma che ha entschavì l'avrigl 1999 cun l'acceptaziun da la nova constituziun federala.

■ Finamiras da la refurma

La refurma da la giustia intenziunescha da meglierar la protecziun legala, da mantegnair la funcziunalitad dal tribunal federal e da stgaffir la basa per in dretg processual pli unifitgà en Svizra.

Questas finamiras duain vegnir cuntanschidas cun las sequentas mesiras:

- Tar tut las dispitas da dretg vegn garantì l'access ad ina dretgira independenta. Quai vala er per cas che vegnan oz anc sentenziads definitivamain d'autoritads administrativas.
- Per distgargiar il tribunal federal vegnan stgaffidas preinstanzas giudizialas per bunamain tut ils cas

giuridics che pon vegnir preschentads al tribunal federal.

- La confederaziun obtegna la cumpetenza da stgaffir in dretg civil e penal unifitgà per l'entira Svizra.

■ Renunzia a novaziuns contestadas

Il cussegl federal ha oriundamain proponì da restrenscher pli ferm l'access al tribunal federal e d'extender la giurisdicziun constituziunala sin l'examinaziun da leschas federalas. Domaduas novaziuns èn dentant vegnidas refusadas dal parlament. Er autras propostas sco la creaziun da dretgiras professiunalas u tribunals federals regionalis cun in tribunal superiur surordinà n'han ins betg persequità vinavant. La renunzia a midadas contestadas ha garantì a la refurma in grond sustegn en il parlament.

■ Punct da vista dal cussegl federal e dal parlament

Il cussegl federal ed il parlament sustegnian la refurma da la giustia. Ella curregia essenzialmain ils secturs da noss sistem da giustia ch'han basegn d'ina refurma, sias midadas restan dentant moderadas ed ella desista da novaziuns memia rigurusas.

Tge porta la revisiun?

1

■ Dretg civil e penal unifitgà

Oz èn ils chantuns cumpetents per reglar il dretg civil e penal. Perquai datti in grond dumber da proceduras civilas e penals. La refurma da la justia incumbensescha uss la confederaziun da stgaffir in urden unifitgà per l'entira Svizra. Ils chantuns restan sco fin uss cumpetents per l'organisaziun da las dretgiras e per la giurisdicziun (art. 122 e 123).

■ Dretg fundamental d'ina decisiun giuridica

Oz n'han betg tut las dispitas giuridicas access ad ina dretgira. Per part decidan autoritads administrativas u regenzas a moda definitiva. La refurma da la justia dat a las burgaisas ed als burgais il dretg da chattar access ad ina dretgira independenta en praticamain tut las dispitas giuridicas (garanzia da la via giudiziala; art. 29a).

■ Distgargia dal tribunal federal

Tras la creaziun da preinstanzas giudizialas duain vegnir distgargiads il tribunal federal a Losanna ed il tribunal federal d'assicuranzas a Lucerna. Nagin cas va tar il tribunal federal senza ch'el saja vegnì giuditgà preliminarmain d'ina dretgira inferiura. Il tribunal federal vegn tras quai distgargià dublamain: en cas da dispitas ch'èn gia vegnidas giuditgadas d'ina dretgira inferiura vegni recurrì main savens al tribunal federal. Plinavant po il tribunal federal sa restrenscher a las dumondas giuridicas

effectivas e po desister da la controlla dals fatgs che dovra bler temp, perquai che questa vegn fatga d'ina dretgira inferiura.

■ Per realisar il princip da las preinstanzas giudizialas sto la confederaziun stgaffir in tribunal federal penal sin stgalim inferiur (art. 191a al. 1); ultra da quai dovri ina u pliras autoritads giudizialas (per exempel in tribunal federal administrativ) che tractan ils recurs cunter disposiziuns da l'administraziun federala (art. 191a al. 2). Ils chantuns ston extender la cumpetenzza da lur dretgiras sin il dretg administrativ chantunal, sch'els n'han anc betg fatg quai (art. 191b al. 1).

■ Autonomia dal tribunal federal

Il tribunal federal vegn rinforzà en sia posiziun sco tribunal suprem, cun quai che la constituziun garanteschia sia autonomia sin il sector da l'administraziun dal tribunal (art. 188 al. 3).

■ Introducziun dal recurs cunter la votaziun sin il plaun federal

Oz stat il recurs cunter la votaziun al tribunal federal be a disposiziun per elecziuns e votaziuns chantunalas (e communalas). La refurma da la justia pussibilitescha quest recurs er per votaziuns federalas (art. 189 al. 1 lit. f).

■ Reglamentaziun da l'access al tribunal federal

La refurma da justia deditgescha in'atgna prescripziun (art. 191) a l'access al tribunal federal. Questa dat

directivas claras al legislatur. Sco oz po il legislatur prevair limits da las valurs en lita. Nov èsi che l'access resta er garantì sut il limit da la valur en lita, sch'i sa tracta d'ina dumonda giuridica d'impurtanza fundamentala. Tras quai vegn garantì ch'il tribunal federal possa giuditgar dumondas che na cuntanschan en il cas singul quasi mai la valur en lita, ma che pertutgan tuttina fitg blera glied (sco per exempel custs secundars en il dretg da locaziun u indemnisaziun da sururas en il dretg da lavur).

■ **Cumpetenzza da stgaffir ulteriurs tribunals da la confederaziun**

Il legislatur vegn autorisà da stgaffir en cas da basegn ulteriurs tribunals da la confederaziun, per exempel per il dretg da patentia ed il dretg d'autur (art. 191a al. 3)

■ **Basa costituziunala clera per autoritads giudizialas communablas dals chantuns**

Ils chantuns èn autorisads d'instituir autoritads giudizialas communablas, per exempel ina dretgira penala da giuvenils ch'è cumpetenta per plirs chantuns (art. 191b al. 2). Uschia pon els spargnar custs.

■ **Garanzia da l'indipendenza giudiziala**

Il princip da l'indipendenza giudiziala vegn fixada expressamain en la costituziun (art. 191c).

Posiziun dal cussegl federal

Ina giurisdicziun che funcziuna furma in premissa essenziala per la convivenza en il stadi costituziunal. La refurma da la giustia metta la giurisdicziun sin ina basa legala solida per ch'ella saja er capavla da vegnir a fin cun las sfidas dal futur. La protecziun legala vegn meglierada e la funcziunalitad dal tribunal vegn garantida. Il cussegl federal sustegna il project spezialmain per ils sequents motivs:

■ La sparpagliada dal dretg vegn eliminada

Oz valan en la pitschna Svizra 27 proceduras civilas e 29 proceduras penalas. A medem temp èn ultra da quai d'observer numerusas prescripziuns punctualas e reglas nuncrittas. La situaziun giuridica è pauc transparenta e betg pli actuala. Schizunt per advocat(a)s èsi mintgatant ina ristga da processar en in auter chantun. Differentas reglas da procedura e differents termins pon chaschunar in tractament inegal. La varietad da las proceduras penalas chantunales impedischa adina dapli er in cumbat effizient dals delicts. Plirs chantuns han perquai giavischà in'unificaziun sin quest sector. La refurma da la giustia stgaffescha la basa costituziunala necessaria per reglar il dretg da procedura civila e penala per l'entira Svizra a moda unificada.

■ La protecziun legala vegn meglierada

Cun la refurma obtegnan tut las burgaisas e tut ils burgais in dretg da laschar giuditgar dispitas giuridicas tras ina dretgira independenta. Tras quai vegn la protecziun legala meglierada considerablamain. Oz decidan per part autoritads administrativas u regenzas definitivamain davart recurs. Ma be las dretgiras disponan da l'indipendenza necessaria che distingua in mediatu en cas da dispitas. Ultra da quai procura la refurma per ina meglieraziun da la pro-

tecziun legala tras il fatg ch'ella stgaf-fescha las premissas per ina simplificaziun dal sistem da meds legals ch'è fitg cumplitgà.

■ **La funcziunalitad dal tribunal federal vegn garantida**

Il tribunal federal sco dretgira suprema da la Svizra sto esser abel d'ademplir las incumbensas impurtantas a moda optimala. Pervia da la suroccupaziun permanenta che vegn anc a s'augmentar exista il privel che las derschadras ed ils derschaders na possian betg pli examinar mintga singul cas cun l'exactezza sufficiente. Savens ston ins er spetgar memia ditg sin las sentenzias. Tras quai vegn la protecziun legala pregiuditgada. La refurma da la giustia introducescha uss sin tut ils secturs giuridics preinstanzas giudizialas che distgargian fermamain il tribunal federal. Betg en mintga decisiun d'ina dretgira inferiura vegni recurri al tribunal federal. Ultra da quai po quest sa concentrar sin sia incumbensa centrala, la verificaziun da dumondas da dretg, senza stuair far examinaziuns dals fatgs che consuman bler temp.

■ **Las tractativas en il parlament**

Il parlament ha affirmà la necessitad d'ina refurma da la giustia e reconuschì surtut sco giavischs urgents tant l'unificaziun dal dretg processual sco er la distgargia dal tribunal federal. Percunter han ins refusà las propostas pli radicalas sco per exempel ina restric-

ziun considerabla da l'access al tribunal federal u l'extensiun da la giurisdicziun costituziunala sin leschas federalas.

Per tut quests motivs recumondan il cussegl federal ed il parlament d'acceptar la refurma da la giustia.

Text da la votaziun

Conclus federal davart la refurma da la giustia

dals 8 d'october 1999

*L'assemblea federala da la Confederaziun svizra,
avend gì invista dal messadi dal cussegl federal dals 20 da november 1996¹,
concluda:*

I
La constituziun federala dals 18 d'avrigl 1999² vegn midada sco suonda:

Art. 29a Garanzia da la via giudiziala

En cas da dispitas giuridicas ha mintga persuna il dretg da vegnir giuditgada tras in'autorità giudiziala. En cas excepziunals pon la confederaziun ed ils chantuns excluder tras lescha il giudicament giudizial.

Art. 122 Dretg civil

¹ La legislaziun concernent il dretg civil ed il dretg da process civil cumpeta a la confederaziun.

² Ils chantuns èn cumpetents per l'organisaziun da las dretgiras e la giurisdicziun en fatgs civils, uschenavant che la lescha na prevesa nagut auter.

³ Abrogà

Art. 123 Dretg penal

¹ La legislaziun concernent il dretg penal ed il dretg da process penal cumpeta a la confederaziun.

¹ FUF 1997 I 1

² DS 101

² Ils chantuns èn cumpetents per l'organisaziun da las dretgiras, la giurisdicziun en fatgs penals sco er per l'execuziun penala e l'execuziun da mesiras, uschenavant che la lescha na prevesa nagut auter.

³ *Al. 2 da fin uss.*

II

Il quart chapitel dal tschintgavel titel da la constituziun federala dals 18 d'avrigl 1999³ vegn remplazzà tras las sequentas disposiziuns:

4. chapitel: Tribunal federal ed autras autoritads giudizialas

Art. 188 Status dal tribunal federal

¹ Il tribunal federal è l'autorità giudiziala suprema da la confederaziun.

² La lescha regla l'organisaziun e la procedura.

³ Il tribunal è autonom.

Art. 189 Cumpetenzas dal tribunal federal

¹ Il tribunal federal giuditgescha dispitas pervia da violaziun:

- a) da dretg federal;
- b) da dretg internaziunal;
- c) da dretg interchantunal;
- d) da dretgs chantunals constituziunals;
- e) da l'autonomia communal e d'autras garantias dals chantuns en favur da corporaziuns da dretg public;
- f) da disposiziuns federalas e chantunals davart il dretgs politics.

² El giuditgescha dispitas tranter la confederaziun ed ils chantuns u tranter chantuns.

³ La lescha po motivar ulteriuras cumpetenzas dal tribunal federal.

⁴ Acts da l'assemblea federala e dal cussegl federal na pon betg vegnir contestads tar il tribunal federal. La lescha fixescha las excepziuns.

³ DS 101

1

Art. 190 Dretg decisiv

Leschas federalas e dretg internaziunal èn decisivs per il tribunal federal e per las autras autoritads incaricadas d'applitgar il dretg.

Art. 191 Access al tribunal federal

¹ La lescha garantescha l'access al tribunal federal.

² Per dispitas che na pertutgan betg ina dumonda da dretg d'impurtanza fundamentala po ella prevair in limit da la valur en lita.

³ Per tscherts champs spezials po la lescha excluder l'access al tribunal federal.

⁴ Per recurs evidentamain nunfundads po la lescha prevair ina procedura simplifigada.

Art. 191a Ulteriuras autoritads giudizialas da la confederaziun

¹ La confederaziun instituescha in tribunal penal; quest giuditgescha en emprim'instanza cas penals che la lescha attribuescha a la giurisdicziun da la confederaziun. La lescha po motivar ulteriuras cumpetenzas dal tribunal penal federal.

² La confederaziun instituescha autoritads giudizialas per giuditgar dispitas dal dretg public or da la sfera da cumpetenzas da l'administraziun federala.

³ La lescha po prevair ulteriuras autoritads giudizialas da la confederaziun.

Art. 191b Autoritads giudizialas dals chantuns

¹ Ils chantuns institueschan autoritads giudizialas per giuditgar dispitas dal dretg civil e dal dretg public sco er da cas penals.

² Els pon instituir autoritads giudizialas communablas.

Art. 191c Independenza giudiziala

Las autoritads giudizialas èn independentas en lur activitad da giurisdicziun ed obligadas sulettamain al dretg.

III

¹ Quest conclus è suttamess a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² L'assemblea federala fixescha l'entrada en vigur.

Segund project

Iniziativa dal pievel « per accelerar la democrazia directa »

2

■ La segunda dumonda da la votaziun sa cloma:

Vulais Vos acceptar l'iniziativa dal pievel «per accelerar la democrazia directa (termins da tractament per iniciativas dal pievel en furma d'in sboz elavurà)»?

Il cussegl naziunal ha refusà l'iniziativa cun 161 cunter 29 vuschs, il cussegl dals chantuns cun 42 cunter 0 vuschs.

Il pli impurtant en furma concisa

15

■ In pilaster principal dals dretgs dal pievel

L'iniziativa dal pievel è in pilaster principal da noss dretgs dal pievel. 100 000 burgaisas e burgais pon pretender cun in'iniziativa ch'i vegnia votà davart lur propostas per midar la constituziun. Il pievel po uschia influenzer directamain l'urden fundamental da noss pajais. Iniziativas dal pievel inziieschan savens gia avant la votaziun a l'urna in process politic impurtant: lur giavischs sco er soluziuns u alternativs ch'han eventualmain la pussaivladad d'obtegnair la maiortad da las vuschs vegnan discutads e considerads sin ina basa vasta.

■ Votar entaifer in termin util

En il passà n'èsi betg adina gartegià da metter en votaziun las iniziativas dal pievel entaifer in termin util e raschunavel. Il cussegl federal ed il parlament han realisà quest problem ed han reduci considerablamain quests termins. Dapi 1997 dastga il temp tranter l'inoltraziun d'ina iniziativa e la votaziun dal pievel muntar a maximalmain trais onns e trais mais.

■ Iniziativa vul ina reduziun radicala dal termin

Avant che la nova reglamentaziun hagi pudì far effect, vul l'uschenumnada «iniziativa d'acceleraziun» reducir a moda anc pli drastica ils termins per iniziativas dal pievel formuladas, numadamain sin 12 mais. Sch'il parlament giavischa ina cuntraproposta, duai

quest curt termin pudair vegnir prolungà per maximalmain in onn, ma be cun l'approvaziun dal comité d'iniziativa.

■ Pressiun da temp empè d'exactezza

Ils giavischs dals comités d'iniziativa vegnan prendids serius en noss pajais e vegnan examinads cun quità. Per che las propostas hajan la schanza d'avair success, ston ins er discutir alternativas. Sut la pressiun dal temp che la preschenta iniziativa creescha cun ses curt termin na fissi strusch pussaivel da realisar in tractament commensurà. Il dretg d'iniziativa vegniss facticamain plitost indebli che rinforzà. Dubius dal punct da vista politic fissi ultra da quai ch'il comité d'iniziativa e betg il parlament avess da decider davart il termin per l'elavuraziun d'in cuntraproject.

■ Punct da vista dal cussegl federal e dal parlament

Per il cussegl federal ed il parlament è il dretg d'iniziativa memia impurtant per liquidar giavischs dal pievel en in tempo exagerà. L'iniziativa «per accelerar la democrazia directa» è contraproductiva e presta in nausch servetsch a la chausa da la democrazia, sin la quala ella sa referescha en ses titel.

Text da la votaziun

Conclus federal

davart l'iniziativa dal pievel «per accelerar la democrazia directa (termins da tractament per iniziativas dal pievel en furma d'in sboz elavurà)»

dals 8 d'october 1999

L'assemblea federala da la Confederaziun svizra,

a basa da l'artitgel 139 alinea 5 da la constituziun federala e cifra III dal conclus federal dals 18 da december 1998¹ davart ina nova constituziun federala, avend examinà l'iniziativa dal pievel inoltrada ils 5 da december 1997² «per accelerar la democrazia directa (termins da tractament per iniziativas dal pievel en furma d'in sboz elavurà)», avend gi' invista dal messadi dal cussegl federal dals 28 d'october 1998³, *concluda:*

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel «per accelerar la democrazia directa (termins da tractament per iniziativas dal pievel en furma d'in sboz elavurà)» è valaivla e vegn sutmesssa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² L'iniziativa dal pievel vegn adattada formalmain a la constituziun federala dals 18 d'avrigl 1999⁴ sco suonda:

La constituziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 139 al. 5⁵

⁵ In l'iniziativa en la furma da sboz elavurà vegn preschenta al pievel ed als chantuns per la votaziun il pli tard 12 mais sunter l'inoltraziun da l'iniziativa. L'assemblea federala po confruntar l'iniziativa cun in cuntraproject che vegn sutmesssa a la votaziun il medem mument. Cun l'approvaziun da la maiortad dal comitè d'iniziativa po il termin per la votaziun vegnir prolungà per maximalmain in onn en il cas ch'i vegn preschenta in cuntraproject.

Art. 197 Disposiziuns transitorias sunter l'acceptaziun da la constituziun federala dals 18 d'avrigl 1999

1. Disposiziun transitoria tar l'art. 139 al. 5 (Iniziativa dal pievel per ina revisiun parziala da la constituziun federala)

Disposiziuns legalas u disposiziuns d'ina ordinaziun che n'èn betg cumpatiblas cun il termin da l'artitgel 139 alinea 5 da la constituziun federala valan sco abrogadas. Quai vala surtut per ils artitgels 26, 27 e 29 da la lescha davart las relaziuns commercialas sco er per l'artitgel 74 da la lescha federala davart ils dretgs politics.

Art. 2

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

¹ CU 1999 2556

² FUF 1998 235

³ FUF 1999 864

⁴ DS 101. L'iniziativa dal pievel è anc vegnida inoltrada durant la validad da la constituziun federala dals 29 da matg 1874. Ella sa referescha perquai a quel text da la constituziun e betg a la constituziun dals 18 d'avrigl 1999. La formulaziun originala da l'iniziativa dal pievel ha pretendì ina midada da l'artitgel 121 alinea 6 sco er ina cumplettaziun da las disposiziuns transitorias da la constituziun federala dals 29 da matg 1874 cun in artitgel 24.

⁵ Cun disposiziun transitoria

Il comité d'iniziativa fa valair

17

«Iniziativas dal pievel documenteschan la voluntad d'almain 100 000 burgaisas e burgais da noss pajais. Perquai duessan il cussegl federal ed il parlament las tractar cun respect. Quai n'è dentant betg il cas. Memia savens restan iniziativas dal pievel inoltradas per motivs politics u tactics en ils truclets. Il pievel ha l'impressiun da puder far nagut.

Cun nossa iniziativa vulain nus metter ina fin a tut ils trics en connex cun las iniziativas dal pievel. 12 mais è in temp raschunaivel per suttametter a la votaziun la voluntad dal pievel. Il cussegl federal ed il parlament han gia cumprovà ch'els èn abels da trair decisiuns spertas. Er la furmaziun da l'opiniun entaifer la populaziun po vegnir realisada senza problems entaifer 12 mais.

Sche nossa iniziativa vegn acceptada dal pievel e dals chantuns, sto mintga iniziativa dal pievel ch'è vegnida inoltrada en furma d'in sboz elavurà vegnir suttamessa entaifer 12 mais a la votaziun dal pievel e dals chantuns. Igl è da far stim ch'il termin per rimnar las suttascripziuns na vegn betg midà. Tgi che vul lantschar in'iniziativa ha er en il futur 18 mais peda da rimnar las 100 000 suttascripziuns necessarias e da las laschar legalisar.

Tgi che sa decida per nossa iniziativa dat nova forza als dretgs dal pievel e procura che las iniziativas dal pievel na vegnan en avegnir betg pli retardadas a Berna. Perquai recumandain nus d'acceptar nossa iniziativa.»

Il comité d'iniziativa

Posiziun dal cussegl federal

2

Iniziativas dal pievel na dastgan betg vegnir retardadas, mabain ellas èn da suttametter a temp a la votaziun dal pievel. Perquai han il cussegl federal ed il parlament gia 1997 reduci fermamain il termin da tractament.

Malgrà la nova reglamentaziun pretenda l'iniziativa dal pievel «per accelerar la democrazia directa» uss in'ulteriura reducziun marcanta dal termin sin 12 mais. Il cussegl federal refusa l'iniziativa spezialmain per ils sequents motivs:

■ La dumonda è gia realisada per gronda part

En il passà n'èsi betg adina gartegià da suttametter a temp las iniziativas a la votaziun dal pievel. Il cussegl federal ed il parlament han perquai prendì mesiras efficacias per las iniziativas inoltradas suenter ils 31 da mars 1997: Dapi 1997 munta il termin da l'inoltraziun d'iniziativa fin tar la votaziun dal pievel a maximalmain trais onns e trais mais, entant ch'el durava pli baud mintgatant fin otg onns. Cun il dretg vertent na vegn retardà nagina iniziativa dal pievel, cuntrari a la pretensiun dal comité d'iniziativa. Ma il temp necessari per il process politic che vegn effectuà tras in'iniziativa stat vinavant a disposiziun. Medemamain resta pussaivla ina graduaziun d'iniziativa cun cuntegn sumegliant u cuntrari.

■ S'occupar d'iniziativa d'occur temp

Betg sulettamain il cussegl federal ed il parlament, mabain er la publicità, ils votants, ils chantuns, las partidas e las federaziuns ston pudair s'occupar fundamentalmain cun iniziativas dal pievel. La «iniziativa d'acceleraziun» vul dentant reducir per dus terzs il nov termin da tractament. Cun quai vegn praticamain impossibilità in process politic necessari, malgrà che quel è savens gist uschè impurtant sco la votaziun a l'urna. I d'occur temp da discutir iniziativas dal pievel sin in stgalim vast, per ponderar eventualas soluziuns ed

alternativas sco er per formular posiziuns ed eventualmain cuntrapropostas. Savens giavischan er ils comités d'iniziativa sezs che lur giavischs vegnian tractads senza pressiun dal temp. L'iniziativa pretenda in termin talmain curt ch'i faschess donn a noss dretg d'iniziativa.

■ **Il cuntegn d'iniziativas dal pievel è da prender serius**

Be in dieschavel da tut las iniziativas è vegnì acceptà dapi l'introducziun da quest dretg dal pievel. Las ulteriuras iniziativas èn dentant darar restadas senza effect. En blers cas han ins confruntà las iniziativas dal pievel cun cuntrapropostas directas u indirectas, u las iniziativas han gì effect sin decisiuns da las autoritads e sin la legislaziun. Cun l'acceptaziun da la preschenta iniziativa vegnissan questas pussaivladads fermamain restenschidas. Uschia fiss persa ina part impurtanta da l'efficacità da las iniziativas. Las iniziantas ed ils iniziants pretendan da vulair rinforzar ils dretgs dal pievel, cuntanschan dentant il cuntrari cun lur giavisch: La democrazia directa vegn indeblida sut la pressiun dal temp.

■ **Influenza memia gronda dals comités d'iniziativa**

Savens è ina cuntraproposta ad in'iniziativa in med adattà per chattar ina maiorità per la soluziun d'in problem. Tenor la «iniziativa d'acceleraziun» po il termin da tractament d'in onn

per iniziativas dal pievel vegnir prolungà per maximalmain 12 mais, sch'i vegn preparada ina cuntraproposta. Cuntrari ad oz na decida dentant betg il parlament elegì a moda democratica davart la prolungaziun, mabain mintgamai il comité d'iniziativa. Dal punct da vista da la politica dal stadi èsi dubius ch'il parlament daventass uschia dependent da las decisiuns d'in comité.

■ **Vaira democrazia vul dir dialog**

Ils avantatgs e dischavantatgs d'ina iniziativa sa mussan savens pir en il decurs d'ina confruntaziun politica intensiva. Sch'ils termins da tractament vegnan reducids a moda memia drastica, pon ins analisar ils dischavantatgs d'ina midada proponida da la constituziun be a moda insufficienta. I pudess ultra da quai succeder che iniziativas vegnian refusadas sut pressiun dal temp, senza ch'ins avess pudì prender serius lur aspects degns da vegnir examinads. Er l'infurmaziun dals votants vegniss restenschida. Vaira democrazia munta dialog. In dialog sut pressiun da temp fiss memia superficial, e l'iniziativa dal pievel daventass anc dapli il termagl da gruppas d'interess.

Per tut quests motivs recumondan il cussegl federal ed il parlament da refusar l'iniziativa dal pievel «per accelerar la democrazia directa».

Terz project

Iniziativa dal pievel « per ina represchentaziun gista da las dunnas en las autoritads federalas »

3

■ **La terza dumonda da la votaziun sa cloma:**

Vulais Vus acceptar l'iniziativa dal pievel «per ina represchentaziun gista da las dunnas en las autoritads federalas (iniziativa dals 3 da mars)»?

Il cussegl naziunal ha refusà l'iniziativa cun 112 cunter 48 vuschs, il cussegl dals chantuns cun 36 cunter 4 vuschs.

Il pli impurtant en furma concisa

21

■ Las dunnas èn anc adina sutrepreschentadas

L'egualitad da dunna ed um vala en noss pajais sco princip impurtant ch'è fixà dapi 1981 er en la constituziun. Perquai èsi da grond'impurtanza che las dunnas sajan er represchentadas commensuradamain en las autoritads. Dapi l'introducziun dal dretg da vuschar da las dunnas l'onn 1971 s'augmenta la part da las dunnas en il parlament federal plaun plaunet d'in'elecziun a l'otra. A la fin da l'onn 1999 è ella muntada a 23,5 pertschient en il cussegl naziunal ed a 19,6 pertschient en il cussegl dals chantuns. Dapi 1999 fan part duas dunnas dal cussegl federal, ed ina dunna è vegnida elegida sco cancelliera federala. Malgrà quests progress èn las dunnas anc adina sutrepreschentadas en las autoritads federalas.

■ Tge vul l'iniziativa?

La «iniziativa dals 3 da mars» è vegnida lantschada sco reacziun sin l'elecziun betg gartegiada d'ina dunna en il cussegl federal ils 3 da mars 1993. Per cuntanscher ina represchentaziun commensurada da las dunnas en las autoritads federalas pretenda ella las sequentas quotas:

- **Cussegl naziunal:** La differenza tranter ils umens e las dunnas elegids en in chantun na dastga betg esser pli gronda ch'in.
- **Cussegl dals chantuns:** Ils chantuns cun dus sezs en il cussegl dals chantuns delegheschan in um ed ina dunna.

— **Cussegl federal:** Almain trais dals set commembers ston esser dunnas.

— **Tribunal federal:** La part da las dunnas sto muntar ad almain 40 pertschient.

Per l'administraziun federala na prevesa l'iniziativa naginas quotas; la lescha sto dentant procurar per ina represchentaziun commensurada da las dunnas. Il medem vala per las administraziuns chantunalas e communalas.

■ Consequenzas inacceptablas

L'iniziativa avess consequenzas inacceptablas: eliminond ina discriminaziun, creass ella ina nova. La soluziun da quotas restrenscha a moda sproporzionada il dretg dals votants da far in'elecziun libra. Ella violescha il princip da l'egualitad da tut ils candidats. Ultra da quai vegniss introducì en noss pajais ina reglamentaziun ordvart rigida che n'è betg conuschenta en in auter pajais da l'Europa.

■ In problem da la societad

Il giavisch da l'iniziativa è giustifitgà. Ma la dumonda da la posiziun da la dunna en la societad n'è betg respundida cun fixar quotas. I sa tracta qua d'in problem da la societad che sto vegnir tractà a moda pli cumplexsiva.

■ Punct da vista dal cussegl federal e dal parlament

Per il cussegl federal ed il parlament èn las mesiras previsas betg la via adattada per meglierar la represchentaziun da las dunnas en las autoritads federalas. La reglamentaziun tras quotas proponida è in instrument bler memia rigid.

Text da la votaziun

Conclus federal

davart l'iniziativa dal pievel «per ina represchentaziun gista da las dunnas en las autoritads federalas (iniziativa dals 3 da mars)»

dals 18 da zercladur 1999

L'assemblea federala da la Confederaziun svizra,

avend examinà l'iniziativa dal pievel inoltrada ils 21 da mars 1995¹ «per ina represchentaziun gista da las dunnas en las autoritads federalas (iniziativa dals 3 da mars)», avend gi invista dal messadi dal cussegl federal dals 17 da mars 1997²,

concluda:

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel «per ina represchentaziun gista da las dunnas en las autoritads federalas (iniziativa dals 3 da mars) dals 21 da mars 1995 è valaivla e vegn sut-tamessa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² L'iniziativa dal pievel sa cloma sco suonda:

I

La constituziun federala vegn midada sco suonda:³

Art. 8 al. 3a

^{3a} La lescha procura per ina represchentaziun commensurada da las dunnas en las administraziuns, surtut en l'administraziun federala generala, en ils manaschis da reschia ed a las scolas autas.

Art. 143a Represchentaziun da las dunnas en las autoritads federalas

En tut las autoritads federalas, surtut en il cussegl naziunal, en il cussegl dals chantuns, en il cussegl federal ed en il tribunal federal è garantida ina represchentaziun commensurada da las dunnas, resguardond mintgamai las particularitads da mintga autoritad.

¹ FUF 1995 III 112

² FUF 1997 III 537

³ La formulaziun da l'iniziativa dal pievel è vegnida adattada tras CF dals 28 da settember 1999 a la nova CF dals 18 d'avrigl 1999 (mira FUF 1999 8770).

*Art. 149 al. 5*⁴

⁵ La differenza tranter la represchentaziun feminina e masculina en in chantun n'è betg pli gronda ch'in. La legislaziun federala fixescha las disposiziuns pli detagliadas davart la realisaziun.

Art. 150 al. 2

² Ils chantuns Sursilvania, Sutsilvania, Basilea-Citad, Basilea-Champagna, Appenzell dador ed Appenzell dadens elegian mintgamai ina deputada u in deputà; ils ulteriurs chantuns elegian mintgamai ina dunna ed in um.

*Art. 175 al. 1*⁵

¹ Il cussegl federal sa cumpona da set commembers; almain trais da quests èn dunnas.

*Art. 188 al. 4, segunda construcziun*⁶

⁴ ... La part da las dunnas tranter ils derschaders e las derschadras en uffizi cumplain ed en uffizi secundar munta mintgamai a minimalmain 40 per-tschieent.

Art. 196 Titel

Disposiziuns transitorias tenor conclus federal dals 18 da december 1998 davart ina nova constituziun federala.

Art. 197 Disposiziuns transitorias suenter l'acceptaziun da la constituziun federala dals 18 d'avrigl 1999

1. Disposiziun transitoria tar ils art. 149 al. 5 e 150 al. 3 (Cumposiziun ed elecziun dal cussegl naziunal e dal cussegl dals chantuns)

Las disposiziuns executivas èn da relaschar entaifer tschintg onns dapi l'acceptaziun da l'artitgel 149 alinea 5 e da l'artitgel 150 alinea 3.

2. Disposiziun transitoria tar ils art. 175 al. 1 e 188 al. 4 (Cumposiziun ed elecziun dal cussegl federal, status dal tribunal federal)

¹ Tar l'elecziun cumplexsiva da renovaziun dal cussegl federal e tar l'elecziun da conferma dal tribunal federal pon vegnir reelegids commembers ch'èn vegnids tschernids en questas autoritads avant l'acceptaziun da l'artitgel 175 alinea 1 e l'artitgel 188 alinea 4, er sche las pretensiuns da quests artitgels n'èn betg ademplidas.

² En cas d'elecziuns complementaras en il cussegl federal ed en il tribunal federal èn elegiblas sulettamain dunnas, sch'ellas n'èn betg represchentadas tenor l'artitgel 175 respectivamain 188.

Art. 2

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

⁴ Cun disposiziun transitoria

⁵ Cun disposiziun transitoria

⁶ Cun disposiziun transitoria

Il comité d’iniziativa fa valair

25

«Quotas èn ina dumonda da la giustia

Tgi che ha pussanza politica po influenzar ils pli differents secturs socials. Tant dunnas sco umens han il dretg da quai. Las dunnas furman oz bain ina maioritad da la populaziun, en las instituziuns politicas è dentant be mintga tschintgavla persuna ina dunna.

L’egualitad na vegn betg da sasez

Sch’ins na prenda naginas mesiras per promover las dunnas, vegni a cuzzar anc decennis fin che las dunnas ed ils umens èn represchentads en parts egualas en il parlament. Tar las elecziuns federalas 1999 eran per exempel sulettamain 34 per-tschient dals candidats dunnas – quai è schizunt anc pli pauc che 1995.

Las dunnas n’han betg las medemas schanzas electoralas sco ils umens

En il stadi federal da 1848 fin 1971 è la politica stada ina domena exclusiva dals umens. Vias da carriera èn vegnidas definidas dad umens per umens. Gist en ina societad democratica èsi dentant impurtant ch’i vegnan integradas en la politica er experientschas da vita da dunnas. Cun quotas pon ins equalisar il dischequiber da las schanzas chaschunà da l’istorgia.

La nova constituziun federala pretenda explicitamain l’egualitad giuridica ed effectiva da las schlattainas

L’egualitad giuridica da dunnas ed umens en Svizra è garantida per gronda part. L’egualitad effectiva percenter n’è betg cuntanschida, ni en la politica, ni en la famiglia, ni en il mund da lavur.

Quotas e proporz han tradiziun en Svizra

Ina quota da dunnas na fiss insumma betg ina novaziun revoluziunara per noss sistem politic. Gia oz garanteschon quotas e systems d’elecziun da proporz per ina part equilibrada da partidas, chantuns e regiuns linguisticas vi da la pussanza politica.»

Il comité d’iniziativa

Posiziun dal cussegl federal

3

Il cussegl federal va da princip d'accord cun ils giavischs da l'iniziativa, considerescha dentant la via proponida per sbagliada. Las mesiras previsas restrenschesan considerablmain la libertad electorala dals votants e da las votantas e limitessan il dretg da schanzas egualas da las candidatas e dals candidats. Il cussegl federal refusa l'iniziativa spezialmain per ils sequents motivs:

■ **Libertad electorala restrenschida dals votants**

En cas d'in'acceptaziun da l'iniziativa daventass la procedura electorala bler pli cumplitgada e fiss main transparenta. Il sistem da quotas proponì chaschunass ina sfalsificaziun da la voluntad dals electurs, perquai che las vuschs dadas en favur da dunnas e quellas dadas en favur d'umens n'avessan betg la medema paisa. I fiss pussaivel ch'i vegnissan tschernidas persunas che cuntanschan pli paucas vuschs ch'auters candidats da la medema glista electorala che fassessan naufragi pervia da la reglamentaziun da quotas.

■ **Schanzas electorales inegualas per umens e dunnas**

En il cussegl naziunal n'avessan ils candidats betg las medemas schanzas electorales; questas fissan fermamain dependentas da la schlattaina. Tar las elecziuns da cumplettaziun en il cussegl federal ed en il tribunal federal na pudess ins tscherner nagins umens fin che la quota da dunnas necessaria fiss cuntanschida. In candidat cun las meglras qualificaziuns n'avess naginas vistas sulettamain pervia da la reglamentaziun da quotas.

■ **Nagin pajais en Europa conuscha prescripziuns uschè strictas**

Insaquants pajais europeics han introducì u empruà d'introducì reglamentaziuns per augmentar la part da

las dunnas. Questas reglamentaziuns èn dentant main marcantas che la «iniziativa dals 3 da mars»; ellas sa restrenschan da garantir parts minimas per umens e dunnas sin las glistas electoralas. En ils stadis da la Scandinavia che han la pli gronda part da dunnas da tut il mund en lur autoritads n'existan naginas quotas legalas per la cumposiziun da la regenza e dal parlament naziunal.

■ **Las partidas politicas giogan ina rolla impurtanta**

L'experiencia tant en Svizra sco er a l'exteriur mussa che las stentas cun il pli bler success èn quellas che las partidas politicas fan sin basa voluntaria. Tschertas partidas èn gia daventadas activas sin quest sector. Uschia èn sa mussadas sco fitg efficazias las sequentas mesiras prendidas da las partidas sezzas: l'instituziun da gruppas da dunnas entaifer las partidas ed oravant tut ina furmaziun adattada da las glistas electoralas (introducziun da quotas e plazzament adequat da las dunnas).

■ **Meglierar la posiziun da la dunna en la societad**

L'eliminaziun d'inegualitads tranter las schlattainas na sa dastga betg restrenscher sin la fixaziun da quotas rigidas, mabain pretenda ina midada pli marcanta da la societad. L'iniziativa cuntegna il privel che quest aspect vegnia negligi. La posiziun da las dunnas en la politica resplenda l'inegualitad exi-

stenta tranter las schlattainas en ils auters secturs da la vita sociala. I fissan damai da stgaffir relaziuns socialas ch'attribuischan a la dunna da princip ina meglra posiziun, surtut tras eliminar inegualitads en famiglia, furmaziun e lavur. Il cussegl federal ed il parlament han gia cuntanschì insaquants resultats sin quest sector. Oravant tut sajan menziunadas la lescha d'egualitad, las mesiras per meglierar la part da las dunnas en l'administraziun federala e las cumissiuns extraparlamentaras e la promoziun da las dunnas sin il sector da las scolas autas.

■ **La cumparegliaziun cun las minoritads n'è betg correcta**

La protecziun da las minoritads è in princip ch'è fixà bain en noss sistem politic. Las garantias en favur da las minoritads linguisticas e regiunalas sa giustifitgeschan tras la necessitad d'in equiliber tranter las differentas parts dal pajais. Senza questas garantias avessan insaquantas minoritads strusch schanzas d'esser insumma represchentadas en las autoritads federalas. Las dunnas n'èn nagina minoritad e pon cuntanscher cun auters meds ina meglra represchentaziun en las autoritads.

Per tut quests motivs recumondan il cussegl federal ed il parlament da refusar l'iniziativa dal pievel «per ina represchentaziun gista da las dunnas en las autoritads federalas (iniziativa dals 3 da marz)».

Quart project

Iniziativa per ina reproducziun degna da l'uman

4

■ **La quarta dumonda da la votaziun sa cloma:**

Vulais Vus acceptar l'iniziativa dal pievel «per proteger l'uman da manipulaziuns en la tecnologia da reproducziun (iniziativa per ina reproducziun degna da l'uman [IRD])»?

Il cussegl naziunal ha refusà l'iniziativa cun 132 cunter 18 vuschs, il cussegl dals chantuns cun 42 cunter 0 vuschs.

Il pli impurtant en furma concisa

29

■ Progress da la medischna

Grazia als progress da la medischna da reproducziun èsi oz pussaivel d'ademplir il giavisch d'avair descendents a quels pèrs che n'èn per differents motivs betg abels d'avair uffants. Questa schanza duain ins pudair utilizar. Per mantegnair la dignità da l'uman ston ins dentant metter limits clers a la tecnica.

■ La constituziun impedescha abus

1992 han il pievel ed ils chantuns fixà en la constituziun prescripziuns severas en quai che riguarda la reproducziun da l'uman cun sustegn da la medischna. Modificaziuns geneticas vi da cellas schermigliontas ed embrions, il clonar, la maternità substitutiva e la donaziun d'embrions èn scumandads. Ultra da quai na dastga betg vegnir duvrà sem da donaturs anonims.

■ Lescha efficazia

La nova lescha davart la medischna da reproducziun cumbatta cun success ils abus. Ella declera il bainstar da l'uffant sco princip superiur e scumonda da magasinar embrions, la donaziun d'ovs sco er l'analisi genetica da l'embrio en il vaider da reagenza. Las datas dal donatur dal sem vegnan archivadas tar in uffizi federal ed èn accessibels per l'uffant.

■ Tge vul l'iniziativa?

L'iniziativa «per ina reproducziun degna da l'uman» va pli lunsch. Empè da sulettamain evitar abus vul ella fixar en

la constituziun scumonds absoluts. L'inseminaziun ordaifer il corp da la dunna ed il diever da sem da terzas persunas na fissan betg pli pussaivels. Admessas fissan be anc l'inseminaziun artificiala cun sem dal partenari e l'introducziun instrumentala da cellas dal sem e d'ovs en la dunna.

■ Il cussegl federal ed il parlament refusan l'iniziativa

Ils scumonds pretendids da l'iniziativa èn disproporzionads. Cun la lescha nova pon ins cumbatter cun success ils abus. L'iniziativa restrenscha en ina maniera intolerabla il sustegn da la medischna per ademplir il giavisch d'avair uffants.

Text da la votaziun

Conclus federal

davart l'iniziativa dal pievel «per proteger l'uman da manipulaziuns en la tecnologia da reproducziun (iniziativa per ina reproducziun degna da l'uman)»

dals 18 da december 1998

L'assemblea federala da la Confederaziun svizra,

avend examinà l'iniziativa dal pievel inoltrada ils 18 da schaner 1994¹ «per proteger l'uman da manipulaziuns en la tecnologia da reproducziun (iniziativa per ina reproducziun degna da l'uman)»,

avend gì invista dal messadi dal cussegl federal dals 26 da zercladur 1996²,

concluda:

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel dals 18 da schaner 1994 «per proteger l'uman da manipulaziuns en la tecnologia da reproducziun (iniziativa per ina reproducziun degna da l'uman)» è valaivla e vegn suttamessa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² L'iniziativa sa cloma sco suonda:

La constituziun federala vegn midada sco suonda:³

Art. 119 al. 2 lit. c e g

² La confederaziun relascha prescripziuns davart l'utilisaziun da schermenza e dal patrimoni genetic. Ella procura per la protecziun da la dignitad dals umans, da la personalitad e da la famiglia ed observa particularmain ils suandants princips:

- c. La schendrada ordaifer il corp da la dunna n'è betg admissa;
- g. Il diever da cellas da schermenza da terzas persunas per la schendrada artificiala n'è betg admiss.

Art. 2

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

¹ FUF 1994 V 896

² FUF 1996 III 205

³ La formulaziun da l'iniziativa dal pievel è vegnida adattada tras CF dals 28 da settember 1999 a la nova CF dals 18 d'avrigl 1999 (mira FUF 1999 8770).

Il comité d'iniziativa fa valair

31

«Per proteger l'uman

La natira na tscherna betg casualmain il corp da la mamma sco protecziun per il cumenzament da la vita. Dal mument da la schendrada sa sviluppa ina persuna nunconfundibla. En cas da sterilitad èn d'examinar e da curar sias raschuns. Ils effects d'ina schendrada da retorta sin generaziuns futuras n'èn betg conuschents.

Manipulaziuns

L'inseminaziun en il vaider vegn pussibilitada tras manipulaziuns tecnicas e chemicas, cun las qualas ins vul engianar la natira: madiraziun sfurzada da l'ov tras agiuntar hormons; prelevaziun operativa da diesch e dapi cellas d'ovs; examinaziun microscopica da la qualitat dal sem, da las cellas dals ovs e dals embrios; injectar sem betg adattà per la schendrada; schelentar cellas d'ovs inseminadas ch'èn surpli; destruir embrios a moda selectiva euv.

Tecnologia da reproducziun

Sias metodos na sa differenzieschan betg da quellas da la medischna veterinaria. Senza retegnientschas vegnan ellas transponidas sin l'uman. Tar il team specialisà da medis, chemicists e biologs vegnan anc ils psicologs. La surdada planisada dals custs auts a las chaschas da malsauns chaschuna in'ulteriur augment dals custs. Cun il renviament sin il futur progress da la scienza sa consolesch'ins en cas da disditgas.

Reproducziun degna da l'uman

In uffant na dastga betg vegnir degradà ad ina rauba producibla, la dunna na dastga betg vegnir consegnada a la sfera da pussanza da terzs. Uffants schendrats cun sem ester na vegnan en ils pli blers cas betg orientads davart lur vaira derivanza, perquai ch'ins na po betg cuntanscher cun forza l'obligaziun da dar infurmaziuns. I na dat naginas pussaivladads da controlla. Engion cuvri tras la constituziun n'è betg degn d'in stadi costituziunal e violescha la dignitad da l'uman.

En cas d'in gea tar l'iniziativa vegn meglierada correspudentamain la lescha davart la medischna da reproducziun. Ultra da quai vegn l'acceptaziun a chaschunar ina discussiun giavischada en l'entir mund.»

Il comité d'iniziativa

Posiziun dal cussegl federal

L'artigel da la constituziun da 1992 e la lescha gia relaschada dal parlament impedischan abus sin il sector delicat da la medischna da reproducziun. Da l'otra vart vul l'iniziativa cumbatter cun scumonds disproporziunads tecnicis medicinalas che vegnan pratitgadas dapi decennis. Il cussegl federal refusa l'iniziativa «per ina reproducziun degna da l'uman» oravant tut per ils sequents motivs:

4

■ Il giavisch d'avair uffants è legitim

Per numerus pèrs èsi ina finamira impurtanta da la vita d'avair e d'educar uffants. Da stuair viver senz'uffants è savens ina gronda grevezza per las personas pertutgadas. Grazia a la medischna da reproducziun èsi pussaivel da gidar quests umans. En in stadi liberal sto pia l'access a las metodas correspundentas esser liber – i sa chapescha da sasez ch'ils limits etics vegnian observads.

■ Iniziativa sco regress

Dapi 1992 èn la medischna da reproducziun e la tecnologia da gens regladas tenor dretg costituziunal. La lescha davart la medischna da reproducziun da 1998 suttametta l'agid medical da reproducziun ultra da quai ad in'obligaziun da permissiun e prevesa ina surveglianza permanenta da las medias e dals medis che pratitgeschan sin il sector da la medischna da reproducziun. Plinavant admetta ella l'inseminaziun ordaifer il corp da la dunna (fertilisaziun in vitro) sulettamain sut premissas severas e pretenda en il cas da donaziun dal sem che l'uffant possa obtegnair infurmaziuns davart l'identitad dal donatur. L'iniziativa vul uss scumandar dal tut questas duas metodas ch'èn gia uss fitg restrenschidas en lur applicaziun.

■ Dignitad umana sco cumond suprem

Per il cussegl federal ed il parlament èn stads il cumond suprem tant il mante-

gniment da la dignitad umana sco er la protecziun da la persuna e da la famiglia en connex cun la reglamentaziun da la medischina da reproducziun. Tras il fatg ch'il legislatur permetta la fertilisaziun in vitro e la donaziun da sem be sut premissas definidas exactamain e controllescha er lur applicaziun, respecta el cumplainamain las valurs umanas.

■ **Prender serius ils pertutgads**

Da la medischina da reproducziun na po betg sulettamain profitar ina pitschna minoritad. Pli che 10 pertschient dals pèrs restan cunter veglia senz'uffants. Els duain pudair decider libramain sch'els vulan far diever da l'agid medicinal u betg. Grazia a la fertilisaziun in vitro naschan mintg'onn plirs tschient uffants en Svizra.

■ **Nagin turissem da reproducziun**

En cas d'in'acceptaziun da l'iniziativa fiss la Svizra il sulet pajais da l'Europa cun tals scumonds. Gia oz èsi cler che numerus pèrs s'ademplessan tuttina il giavisch d'avair uffants cun sa laschar tractar a l'exteriur.

■ **L'iniziativa è disproporziunada**

Ils scumonds pretendids da l'iniziativa èn disproporziunads. Els na correspundan betg a l'interess public e na sa laschan betg giustifitgar cun las experientschas fatgas fin uss en la pratica. La lescha davart la medischina da reproducziun fixescha limits clers e severs, entaifer ils quals in'inseminaziun

artifiziala duess esser pussaivla. Il parlament ha deliberà la lescha ils 18 da december 1998, ed il cussegl federal vegn spert a la metter en vigur en cas d'ina refusaziun da l'iniziativa.

Per tut questas raschuns recumondan il cussegl federal ed il parlament da refusar l'iniziativa dal pievel « per ina reproducziun degna da l'uman ».

Tschintgavel project

Iniziativa per smesar il traffic

5

■ **La tschintgavla dumonda da la votaziun sa cloma:**

Vulais Vus acceptar l'iniziativa dal pievel «per smesar il traffic motorisà sin via per mantegnair e meglierar spazis da viver (iniziativa per smesar il traffic)?»

Il cussegl nazional ha refusà l'iniziativa cun 110 cunter 30 vuschs, il cussegl dals chantuns cun 42 cunter 0 vuschs.

Il pli impurtant en furma concisa

35

■ Las duas varts da la mobilitad

La mobilitad è in basegn fundamental da l'uman ed a medem temp in factor impurtant da noss svilup economic, social e cultural. Ella è ina part da nosssa qualitat da viver e contribuescha al bainstar. La creschentscha permanenta dal traffic, oravant tut l'augment dal traffic motorisà sin via, ha dentant er ina vart negativa: canera, impestaziun da l'aria ed accidents muntan grevezzas per uman ed ambient.

■ Tge vul l'iniziativa?

Per restrenscher ils effects negativs da la mobilitad pretenda l'iniziativa ch'è vegnida inoltrada 1996 ch'il traffic motorisà sin via vegnia smesà entaifer diesch onns. Ella lascha dentant avert, cun tge meds ch'ins duess cuntanscher questa finamira. Il parlament ha in termin da trais onns per relaschar las leschas necessarias. Sch'el na po betg observar quest termin, sto il cussegl federal prender las mesiras necessarias.

■ Meglra via

Nossa politica da traffic, fixada en pliras votaziuns dal pievel, parta d'in auter punct: Ella vul limitar ils privels da la mobilitad, dentant senza metter en dumonda la mobilitad sco tala. Questa via vegn suandada consequentamain dal cussegl federal. L'introducziun da la taxa sin il traffic da camiuns pesants dependenta da la prestaziun succeda en curt temp, las viafiers vegnan modernisadas, igl è planisà da render pli

severas las prescripziuns davart las svapurs. Latiers vegn la lescha da CO₂, concludida dal parlament l'atun passà. Er cun la revisiun da la lescha davart il traffic sin via duai la segirtad dal traffic vegnir augmentada.

■ Posiziun dal cussegl federal e dal parlament

Il cussegl federal ed il parlament refusan l'iniziativa. Ina smesada dal traffic sin via entaifer diesch onns avess consequenzas seriusas sin il svilup economic e la situaziun da l'occupaziun. Particularmain pertutgads fissan las regiuns periferas e da turissem sco er las persunas ch'èn spezialmain dependentas da l'auto. Tar il traffic public stuess ins quintar cun stretgas da capaciad considerablas, e las relaziuns cun l'exteriur vegnissan da nov messas ad in'emproma dira.

Text da la votaziun

Conclus federal

davart l'iniziativa dal pievel «per smesar il traffic motorisà sin via per mantegnair e meglierar spazis da viver (iniziativa per smesar il traffic)»

dals 18 da zercladur 1999

L'assemblea federala da la Confederaziun svizra, avend examinà l'iniziativa dal pievel inoltrada ils 20 da mars 1996¹ «per smesar il traffic motorisà sin via per mantegnair e meglierar spazis da viver (iniziativa per smesar il traffic)», avend già invista dal messadi dal cussegl federal dals 29 d'october 1997², concluda:

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel «per smesar il traffic motorisà sin via per mantegnair e meglierar spazis da viver (iniziativa per smesar il traffic)» dals 20 da mars è valaivla e vegn suttamessa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² L'iniziativa dal pievel sa cloma sco suonda:

La constituziun federala vegn cumplettada sco suonda:³

Art. 82 al. 2a-2c⁴

^{2a} La confederaziun, ils chantuns e las vischnancas smesan il traffic motorisà sin via entaifer diesch onns suenter l'acceptaziun da l'iniziativa per smesar il traffic tras il pievel ed ils chantuns. Il nov effectiv na dastga betg pli vegnir surpassà. Decisiva è la prestaziun totala sin via en Svizra. Il traffic public n'è betg pertutgà da questas disposiziuns e na vegn betg resguardà.

^{2b} Las vischnancas pon ordinar restricziuns da traffic sin tut las vias da lur territori, cun excepziun da las vias naziunales, sche quai serve a la finamira da l'alineia 2a u a meglierar u mantegnair spazis da viver. La bloccada totala da las vias da transit inditgadas da la confederaziun è permessa be en cunvegna cun la confederaziun. Il diever da las vias en il servetsch dal maun public resta resalvà.

^{2c} Ils meds ch'èn d'impunder per smesar il traffic motorisà sin via vegnan fixads da la lescha.

Art. 196 Titel

Disposiziuns transitorias tenor il conclus federal dals 18 da december 1998 davart ina nova constituziun federala

Art. 197 Disposiziuns transitorias suenter l'acceptaziun da la constituziun federala dals 18 d'avrigl 1999

1. Disposiziun transitoria tar l'art. 82 al. 2c (Traffic sin via)

Sche la legislaziun executiva tenor l'artitgel 82 alineia 2c n'ha betg vigur legala entaifer trais onns suenter l'acceptaziun da l'iniziativa per smesar il traffic, relascha la confederaziun las disposiziuns necessarias sin via d'ordinaziun.

Art. 2

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

¹ FUF 1996 II 882

² FUF 1998 269

³ La formulaziun da l'iniziativa dal pievel è vegnida adattada tras CF dals 28 da settember 1999 a la nova CF dals 18 d'avrigl 1999 (mira FUF 1999 8770).

⁴ Cun disposiziun transitoria

Il comité d'iniziativa fa valair

37

«**Nus vulain utilisar ils autos er en avegnir. Ma nus vulain dapli. Nus vulain in optimum da mobilitad e qualitat da viver. Cun concepts intelligents da passagier e 'partir l'auto' (car sharing) pudain nus reducir il traffic actual gia per in terz, per il rest procuran meglras colliaziuns da bus e tren, mobils levs innovativs e velos. Uschia distgargain nus noss spazis da viver da la mesadad dal traffic motorisà sin via d'oz. Quai porta:**

dapli segirezza per tuts

I dat pli paucs accidents da traffic. Umans attempads, uffants, peduns, persunas impedidas, cyclist(a)s, automobilist(a)s: tuts èn pli segirs sin via.

dapli sanadad per tuts

Nus pudain puspè trair flad. La qualitat da l'aria vegn meglra. Allergias e malsognas da las vias da respiraziun sa reduceschan considerablamain. La stad resta la contaminaziun d'ozon sut la valur da limit, e noss uffants pon puspè giugar en il liber senza problems.

dapli lavur per tuts

Sch'i vegn investì in franc en il traffic public, porta quai il dubel da plazzas da lavur en cumparegliaziun cun il traffic sin via: tar la construcziun dals vaguns e binaris, tar ils bus ed ils trens datti uschia dieschmillis da novas plazzas. Ultra da quai: novas tecnologias da vehichels daventan actualas, ed il mastergn local vegn rinforzà cunter la concorrenza bunmartgada illoiala.

via libra per tuts

Nus cuntanschain meglier la finamira. Mobils levs innovativs conquistan il martgà. Bus e tren daventan pli bunmartgads. Tgi che sto far diever da l'auto na resta betg pli en la colonna.

La smesada dal traffic motorisà sin via è **cumpatibla cun l'Europa e cun l'economia, senza custs supplementars e realisabla senza mesiras da sforz**. Quai vegn confermà d'in studi uffizial da la confederaziun ed in rapport da l'administraziun federala.

'Sche tut ils umans da quest mund vulessan ir tant cun l'auto sco nus, n'avessan nus pli nagin'aria da respirar', di cusseglier federal Leuenberger. El ha raschun. Noss'iniziativa procura che **noss uffants e biadis possian manar ina vita libra e degna da viver en in ambient intact.** »

Il comité d'iniziativa

Posiziun dal cussegl federal

Nossa politica da traffic vul mantegnair ils avantatgs da la mobilitad e restrenscher sistematicain ses dischavantatgs. La «iniziativa per smesar il traffic» stat en contradicziun cun questa politica: Ella na sa cuntenta betg cun reducir las consequenzas negativas dal traffic motorisà sin via, mabain ella vul restrenscher il traffic sez a moda marcanta. Il cussegl federal refusa l'iniziativa oravant tut per ils sequents motivs:

■ Dirigissem statal

L'iniziativa sugerescha ina finamira rigurusa, senza dir co ins po cuntanscher questa. Studis scientifics han mussà che schizunt mesiras massivas sco per exempel l'augment dal pretsch da benzin sin trais francs na fissan betg suffizientas per reducir sin la mesadad il traffic motorisà individual entaifer diesch onns, sco quai che l'iniziativa pretenda. I duvrass ultra da quai mesiras da sforz sco contingentaziuns da kilometers, scumonds d'ir cun auto e prescripziuns davart l'utilisaziun dals vehichels. Il stadi stuess fixar, tgi che po ir quant bler cun auto. Ina tala cura-tella da las burgaisas e dals burgais s'oppona a nossa concepziun da stadi.

■ Realisaziun difficila

Las difficultads praticas tar la realisaziun da l'iniziativa fissan immensas e chaschunassan lavurs administrativas massivas tar la confederaziun e tar ils chantuns. I na fiss strusch pussaivel da realisar las mesiras da sforz necessarias a moda gista e socialmain cumpor-tabla. Ultra da quai stuess la capaciad dal traffic public almain sa redublar en sulettamain diesch onns. Quai surdumandass il stadi gia per motivs finansials.

■ Dischavantatgs per l'economia

In sistem da traffic che funcziuna bain è indispensabel per nossa economia. In studi da la confederaziun cumprova: La smesada dal traffic sin via entaifer

diesch onns avess consequenzas marcantas per las interpresas ed ils lavurers. Cuntrari a la pretaisa dal comité d'iniziativa stuess ins far quint cun consequenzas negativas sin il svilup economic e la situaziun da l'occupaziun. Spezialmain pertutgà fiss il turissem ch'è cun sias 360000 plazzas da lavur in dals secturs economics ils pli impurtants da noss pajais.

■ **Discriminaziun da regiuns ruralas e da las regiuns muntagnardas**

Il traffic public n'è betg sviluppà uschè bain ordaifer las citads ed aglomeraziuns. En las regiuns muntagnardas e sin la champagna è la glied perquai savens dependenta da lur auto. L'iniziativa avess per els dischavantatgs spezialmain gronds. Igl è da temair che la depopolaziun en ils centers da populaziun daventass anc pli gronda.

■ **Mess en dumonda cunvegnas internaziunalas**

Sin il sector da traffic ha la Svizra concludì numerusas cunvegnas internaziunalas. Per evitar cuntramesiras da noss pajais vischins en cas che l'iniziativa vegniss acceptada, stuess ins fixar reglamentaziuns spezialas cumplitgadas en favur dals automobilists e transportaders esters. Quai fiss malgist e discriminant envers l'economia e la populaziun da la Svizra.

■ **Punct da partenza sbaglià**

L'iniziativa resguarda sulettain il kilometers absolvids e n'è perquai betg

differenziada. In auto pitschen vegniss tractà exact tuttina sco in camiun. Autras pussaivladads per meglierar la situaziun da l'ambient, sco per exempel ina reducziun dal consum da carburants u da l'emissiun da substanzas nuschaivlas na vegnan betg tratgas en consideraziun. Quai è dubius e cuntraproductiv, er sut ils puncts da vista ecologics.

■ **Cuntinuaziun da la politica da traffic da fin uss**

Ina politica da traffic persistente na restrenscha betg la mobilitad sezza, mabain sias consequenzas negativas per uman ed ambient. Uschia han la confederaziun ed ils chantuns preni numerusas mesiras durant ils onns passads. Ils success, surtut sin ils secturs da la segirezza dal traffic ed il manteniment da l'aria pura, pon vegnir cumprovads. Ulteriurs pass vegnan a suandar. Da menziunar èn surtut il transferiment dal traffic da martganzia sin ils binaris, previs tenor l'iniziativa da las Alps, sco er las prescripziuns anc pli rigurusas davart las svapurs.

Per tut questas raschuns recumondan il cussegl federal ed il parlament da refusar la «iniziativa per smesar il traffic».

PP
Spediziun postala

Spediziuns enavos
a la controlla d'abitants
da la vischnanca

Recumandaziun a votantas e votants

Il cussegl federal ed il parlament recumondan a las votantas ed als votants da vuschar ils 12 da mars 2000 sco suonda:

■ **GEA** al conclus federal dals 8 d'october 1999 davart la refurma da la giustia

■ **NA** a l'iniziativa dal pievel « per accelerar la democrazia directa (termins da tractament per iniziativas dal pievel en furma d'in sboz elavurà) »

■ **NA** a l'iniziativa dal pievel « per ina represchentaziun gista da las dunnas en las autoritads federalas (iniziativa 3 mars) »

■ **NA** a l'iniziativa dal pievel « per proteger l'uman da manipulaziuns en la tecnologia da reproducziun (iniziativa per ina reproducziun degna da l'uman IRD) »

■ **NA** a l'iniziativa « per smesar il traffic motorisà sin via per mantegnair e meglierar spazis da viver (iniziativa per smesar il traffic) »

Adressa WWW da la confederaziun:
<http://www.admin.ch>